PORTO BETALT
VED
INNLEVERING
P.P.
NORGE/NOREG
911000/211
B

Returadresse:
ProSus
Senter for utvikling og miljø
Universitetet i Oslo
Postboks 1116 Blindern
0317 Oslo

MONITOR 21
Et informasjonsblad om bærekraftig utvikling
Nummer 3 Oktober 2002

Bilder fra et toppmøte

Tidligere president og fredsprisvinner Nelson Mandela spilte naturlig nok en viktig rolle for vertslandet Sør-Afrika

BMW mente å ha løsningen på hvordan bærekraftighet kunne oppnås og var godt synlig på Sandton Square, møteplassen for alle Summiter's

Ubuntu Village – en gigantisk kulturformidling fra en Cricket-ground

USAs utenriksminister Colin Powell inntok talerstolen på konferansens siste dag og ble møtt med protester fra NGO-miljøet

Friends of the Earth med en oppfinnsom markering utenfor Sandton Convention Center. Ved hjelp av høyttalere og 5000 pappmasjé-figurer ble røsten fra «den globale landsbyen» kringkastet til de mange tilhørere

Fotos: IISD, MN, ITN

Ellers kan vi nevne at …

- De nordiske land markerte sitt regionale samarbeid gjennom Nordisk Ministerråds «side-event» med fokus på **Nordisk Strategi for Bærekraftig Utvikling** www.norden.org/baeredygtig_udvikling/sk/index.asp?lang=3 og felles utstilling i Ubuntu Village http://www.ld21.net/

- **ICLEI** benyttet WSSD til å omdøpe «Local Agenda 21» til «Local Action 21» … http://www.iclei.org/johannesburg2002/

- Et nytt nettverk så dagens lys under WSSD; regionale myndigheter har nå gått sammen i **Regional Government Network** blant annet med sikte på å oppnå offisiell aktørstatus i internasjonale prosesser innenfor området bærekraftig utvikling, slik bl.a. lokale myndigheter har i dag http://www.earthsummit2002.org/subnational/

ProSus
Forskningsleder:
William M. Lafferty
Medarbeidere:
Trygve Bjørnæs, Maria Gjølberg, Eivind Hovden, Gard Lindseth, Rolf Marstrander, Morten Nordskag, Ingrid Thorsen Norland, Audun Ruud, Mette Samsing, Hilde Annette Aakre

WSSD er over. Hvem skal følge opp forpliktelsene?

WSSD, toppmøtet om bærekraftig utvikling er over. Statslederne, FN-toppene, diplomatene, aktivistene og journalistene er reist hjem, vel vitende om at de fleste hadde de beste intensjoner men måtte ta til takke med et magert utbytte. Møtet ble ikke et tilbakeskritt i forhold til Riokonferansen (UNCED 1992) for ti år siden, men heller ikke det løftet som trengs for at arbeidet med bærekraftig utvikling skal bli en integrert del av nasjonal og internasjonal politikkutforming. Men hva nå? Hvordan skal vi få informasjon om i hvilken grad landene følger opp sine forpliktelser fra Johannesburg?

CSD – Kommisjonen for bærekraftig utvikling

Også under Riokonferansen ble dette spørsmålet reist av FNs medlemsland. Under UNCED tok flere land til orde for at en egen enhet med ansvar for å overvåke landenes forpliktelser fra Rio måtte opprettes. Resultatet ble etableringen av *FNs Kommisjon for bærekraftig utvikling* (CSD). CSD ble opprettet under FNs økonomiske og sosiale råd (ECOSOC), med et spesielt ansvar for å overvåke landenes innsats for arbeidet med bærekraftig utvikling. Dette inkluderer et ansvar for overvåking av landenes iverksetting av Agenda 21; målet om 0,7 % av brutto nasjonalinntekt i offisiell utviklingshjelp; overføring og finansiering av teknologi til utviklingslandene; motta og vurdere informasjon fra NGO-miljøet for CSDs arbeidsprogram; styrke dialogen med sivilsamfunnet innen FN-systemet, samt å bringe fram anbefalinger til FNs generalforsamling.

Foto: Morten Nordskag

CSD får nå et større ansvar for å påse at landene etterlever sine forpliktelser til bærekraftig utvikling. Her fra CSD 9.

Hvor godt fungerer CSD?

Det er ikke foretatt en grundig evaluering av CSDs rolle og funksjon. Derimot er det kommet en rekke signaler fra delegater og representanter fra NGO-miljøet om hvorvidt CSD fungerer effektivt nok til å ivareta målsettingene fra Rio. Kritikken mot CSD er blandet og delvis krass; noen beskylder institusjonen for å være lite handlingsorientert og ineffektiv, der miljøinteressene og NGO-deltakelsen fra industriland er for dominerende. Andre mener CSD tjener som et nødvendig forum for informasjonsutveksling, slik at bedre koordinering på landenes nasjonale politikk for miljø og utvikling kan oppnås. I tillegg er flere av den oppfatning at CSD fyller en viktig politisk funksjon ved å opprettholde bærekraftig utvikling på den internasjonale dagsorden.

Likefullt påpekte FN og flere andre organisasjoner allerede før toppmøtet at lite hadde skjedd med forpliktelsene siden Riokonferansen. Derfor ble CSDs rolle og funksjon en viktig del av diskusjonen rundt iverksettingsplanen. Hvordan reflekteres denne kritikken i avtaleteksten? Har CSD fått nye mekanismer som sørger for at landene bedre etterlever sine løfter?

CSD

- FNs «Kommisjon for bærekraftig utvikling» (CSD) ble opprettet av FNs Generalforsamling i 1993.
- CSD fikk i oppdrag å avholde årlige møter (annethvert år etter WSSD) der en gjennomgang av hvert kapittel i Agenda 21 skulle ivaretas.
- CSD er en underkomité til ECOSOC, som utnevner 53 medlemmer for tre år av gangen etter en geografisk fordelingsnøkkel. Alle medlemsland har imidlertid møte og talerett på kommisjonens møter.

Kommisjonens rolle etter Johannesburg

I iverksettingsplanen fra Johannesburg har Kommisjonen fått en særskilt behandling i kapitlet "Means of Implementation". Her er det lite som tyder på at *(Forts. s. 3)*

Program for forskning og utredning for et bærekraftig samfunn (ProSus)
Senter for utvikling og miljø
Universitetet i Oslo
Postboks 1116 Blindern
0317 Oslo

Bestilling av abonnement:
Tel: 22 85 89 00
Faks: 22 85 87 90
informasjon@prosus.uio.no
Besøksadresse: Sognsveien 68, 4. et.
ISSN: 1502-5381

Redaktør:
Morten Nordskag

Grafisk formgiving:
Mette Samsing

Trykket på resirkulert papir

Megakonferansenes æra over?

FNs konferanse om bærekraftig utvikling (WSSD) ble avsluttet for en drøy måned siden. FNs generalsekretær, og de mange delegatene som forhandlet i nesten fjorten dager i strekk, har uttrykt tilfredshet med konferansen. Sivilsamfunnet er betydelig mer negative og de mest kyniske vil nok si at toppmøtet i Johannesburg brakte verden fint lite framover i retning av bærekraftig utvikling. Likevel er det grunn til å feste seg ved noen positive trekk ved utfallet.

I utgangspunktet var det ingen som forventet at WSSD skulle kunne kopiere FNs konferanse om miljø og utvikling i Rio for ti år siden. Riokonferansen produserte politiske dokumenter på løpende bånd; egne «handlingsprinsipper» for bærekraftig utvikling, som «føre-var» og «forurenser betaler» prinsippene; et eget handlingsprogram for bærekraftig utvikling, Agenda 21, samt to globale konvensjoner (Biodiversitet og Klima). I ettertid synes det klart at utfallet fra Rio kanskje var bedre enn man kunne håpe på og har senere framstått som et symbol på megakonferansenes suksess.

Møtet i Johannesburg produserte derimot ingen nye konvensjoner, men en politisk erklæring og en kortfattet og fokusert iverksettingsplan på 65 sider. Planen inneholder få, men noen viktige konkrete forpliktelser på temaområder som bevaring av biologisk mangfold, bærekraftig forvaltning av fiskeriressursene og adgang til ferskvann og sanitære forhold for verdens fattige. Prisverdig nok er nye og vanskelige temaer som globalisering, forholdet mellom handel og miljøhensyn, industrilandenes landbrukssubsidier behandlet og diskutert, temaer som alle ble feid under teppet før Riokonferansen for ti år siden.

Dette er likevel en fattig trøst for alle dem som opplever at mange av problemene som ble behandlet under Riokonferansen fremstår like, om ikke mer, akutte og handlingskrevende i dag. FNs generalsekretær understreket også dette før toppmøtet i Johannesburg: den globale miljø- og utviklingstilstanden er dramatisk forverret i løpet av de siste ti år. Derfor er det avgjørende at handlingsplanen blir fulgt opp umiddelbart – både politisk og finansielt. Kun sterke satsinger fra nasjonale regjeringer samt et styrket multilateralt samarbeid i regi av FN vil kunne påse at dette blir gjennomført.

Kanskje er det for tidlig å felle en rettferdig dom over utfallet fra konferansen i Johannesburg, men dersom synlige politiske handlinger lar vente på seg, vil megakonferansenes tid trolig være over.

Red.

Fra Rio til Johannesburg:

Kritikkverdig nasjonal oppfølging

Bare dager før toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg fant sted, la Forskningsrådets strategiske forskningsprogram ProSus fram en rapport som oppsummerer Norges oppfølging av avtaleverket fra FNs konferanse om miljø og utvikling i Rio de Janeiro, 1992. Hovedkonklusjonen fra rapporten «Realizing Rio in Norway», er todelt: på den ene siden kan Norge berømmes for å spille en pådriverrolle med en ambisiøs politikk for bærekraftig utvikling internasjonalt, men på den annen side kritiseres for manglende evne til å styre politikken i tråd med uttalte målsettinger. Det siste understrekes av at Norge presenterte sin nasjonale strategi for bærekraftig utvikling få dager før toppmøtet tok til.

– Siden Rio-toppmøtet i 1992 har Norge beveget seg fra å være en «fyrtårnnasjon» for bærekraftig utvikling til å bli en relativt likegyldig og passiv nasjon, sier professor William M. Lafferty, programleder for ProSus og medredaktør av rapporten. Målene og intensjonene fra St. meld. 46 (1988-89) (til støtte for Brundtland-rapporten) og St. meld. 13 (1992-93) (om Riokonferansen's målsettinger) har hatt en svak nasjonal oppfølging. ProSus-rapporten peker på at de to områdene som spesielt ble fremhevet av Gro Harlem Brundtland, (1) sektorintegrering av miljøhensyn i tunge økonomiske områder som energi, transport og næringsutvikling, og (2) bruk av «føre-var-prinsippet», er svakt institusjonalisert i Norge.

I rapporten får Norge fortjent ros for sin internasjonale opptreden i miljø- og utviklingssaker, satsing på arbeidet med Lokal Agenda 21 og en innledningsvis sterk politisk profilering av «bærekraftig produksjon og forbruk». Samtidig har Norge gjort svært lite for å integrere hensynet til bærekraftig utvikling i nasjonal politisk styring, mener professor Lafferty. – FNs handlingsplan, Agenda 21 er ikke oversatt til norsk og den tidligere «Nasjonale Komité for Bærekraftig

Foto: Morten Nordskag

Morten Eriksen, ForUM (til venstre) og Oddmund Graham, Miljøverndepartementet

Utvikling» er avviklet, poengterer han. Årsaken til en manglende integrering synes å være et sviktende politisk lederskap. – I perioden siden Rio har vi ikke hatt partiledere, statsministre og miljøvernministre som har vært interessert i å prioritere målsettingene gjengitt i Agenda 21 og omforme dem til nasjonal politikk, sier Lafferty.

«Best uten ball»

Oddmund Graham, spesialrådgiver i Miljøverndepartementet og Morten Eriksen, daglig leder for ForUM for miljø og utvikling, var spesielt invitert til å kommentere boken under presselanseringen. Graham poengterte at den nasjonale innsatsen kunne alltid forbedres og understreket at regjeringens nasjonale strategi for bærekraftig utvikling, sammen med departementenes miljøhandlingsplaner, var en del av dette arbeidet. Samtidig poengterte Graham at en evaluering av Norges forpliktelser fra Rio også må sees i sammenheng med andre avtaler (som EØS-avtalen) Norge er bundet opp av.

Morten Eriksen var skuffet over den nasjonale innsatsen for *(Forts. s. 3)*

(Forts. fra s. 2)

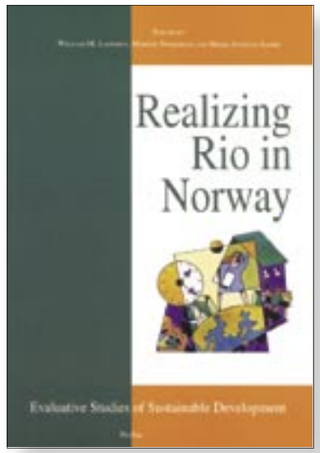
bærekraftig utvikling og lånte en velkjent fotballanalogi: - Norge synes å være "best uten ball". Vi har gode intensjoner, men resultatet uteblir ofte. Eriksen mente særlig at den norske innsatsen for å oppfylle målene fra Agenda 21 var kritikkverdig, og fremhevet en rekke områder der innsatsen hadde vært spesiell mangelfull; klima- og energipolitikken, forvaltning av biologisk mangfold og transport.

Ny giv for bærekraftig utvikling?

Selv om fortiden ser mørk ut kan det være duket for en ny giv for bærekraftig utvikling, også nasjonalt. I etterkant av toppmøtet har det vært positive signaler å spore hos den sittende regjering. I Semerklæringen har Samarbeidsregjeringen forpliktet seg til en Nasjonal Agenda 21 og statsminister Kjell Magne Bondevik understreket i sin tale under WSSD at nasjonal oppfølging av Johannesburgplanen vil skje gjennom en nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling. – Vi konstaterer at Regjeringen og miljøvernminister Børge Brende har valgt en offensiv tilnærming på dette området, noe som aktualiserer rapportens budskap og relevans for utarbeidingen av en nasjonal handlingsplan, avslutter Lafferty.

Om rapporten:

Rapporten er utgitt av ProSus og er redigert av professor William M. Lafferty, Morten Nordskag og Hilde Annette Aakre. Rapporten er tematisk inndelt i ti kapitler og tar blant annet for seg nordmenns holdninger til miljø og utviklingsspørsmål, Lokal Agenda 21, industri og næringsliv, forskning og informasjon, integrering av miljø i bistand, skog og biodiversitet samt norsk klimapolitikk.

Rapporten kan bestilles fra ProSus:

► informasjon@prosus.uio.no eller på fax: 22 85 87 90

(Forts. fra s. 1)

CSD vil gjennomgå en betydelig endring etter toppmøtet. Signalene går heller i retning av en diskret reform med en styrket overvåkingsfunksjon. CSD vil nå få et økt ansvar for *å påse* staters gjennomføring av målene fra Agenda 21. I tillegg til å overvåke og dokumentere hva stater gjør, får CSD altså oppgaven med å vurdere hvorvidt gjennomføring skjer i samsvar med de vedtatte politiske forpliktelser og å vurdere i hvilken grad dette er ivaretatt. I tillegg vil kommisjonen adressere nye utfordringer knyttet til bærekraftig utvikling samt fungere som en node for diskusjon av partnerskap, en nyvinning fra utfallet av WSSD (se Monitor 2/02). Det er ventet at CSD også her vil få en evalueringsfunksjon. Alle partnerskapsinitativ skal rapportere til CSD om gjennomføringen av prosjektene og effektene av dem. Av praktisk betydning er endring av møtefrekvensen i Kommisjonen mest iøynefallende. Under forberedelseskonferansen på Bali ble det enighet om behovet for å redusere antall møter i CSD. USA og Japan ønsket å begrense disse til hvert fjerde år, men forslaget ble forkastet. Etter Johannesburg vil CSD nå møtes annethvert år.

Publikasjoner

Bøker

► William M. Lafferty, Morten Nordskag og Hilde Annette Aakre (2002): **Realizing Rio in Norway. Evaluative Studies of Sustainable Development.** Oslo: ProSus.

► Aall, Carlo, Karl Georg Høyer og William M. Lafferty (red.) (2002): **Fra miljøvern til bærekraftig utvikling i kommunene. Lokale agendaer, tiltak og utfordringer.** Oslo: Gyldendal Norsk Forlag. (Bestilles direkte fra forlaget).

Rapporter

► Frode M. Lindtvedt: **Økologisk demokrati gjennom Regional Agenda 21 – En casestudie av vassdragsregionen Den Grønne Dalen**. *Rapport 9/2002.*

► Audun Ruud og Olav Mosvold Larsen: **Miljørapportering i årsberetningen: Følger norske bedrifter Regnskapslovens pålegg.** *Rapport 8/2002.*

► William M. Lafferty and Eivind Hovden: **Environmental Policy Integration: Towards an Analytical Framework**. *Report 7/2002.*

► Erling Holden: **SusHomes– Bakgrunn, relevante prosjekter og viktige perspektiver.** *Rapport 6/2002.*

► Trygve Bjørnæs: **Lokal Agenda 21 – En analyse av regionale og kommunale forskjeller.** *Rapport 5/2002.*

► Gard Lindseth: **På vei mot bærekraftig utvikling? En diskursanalyse av Lier og Åls arbeid med Lokal Agenda 21.** *Rapport 4/2002.*

► Solveig Torjussen: **Styring for en bærekraftig utvikling – En evaluering av offentlige tiltak for sektorintegrasjon i Norge 1987-2001.** *Rapport 3/2002.*

► Audun Ruud: **Transnational Corporations and Environmental Concerns in Less Developed Countries**. *Report 2/2002.*

► Carlo Aall og Ingrid T. Norland: **Det økologiske fotavtrykk for Oslo kommune – resultater og forslag til anvendelse av økologisk fotavtrykk som styringsindikator.** *Rapport 1/2002.*

Arbeidsnotater

► William M. Lafferty: **Adapting Government Practice to the Goals of Sustainable Development.** *Working Paper 1/2002.*

Oppdatert på bærekraftig utvikling? Prøv ***ProSusNett*** – et månedlig elektronisk nyhetsbrev fra ProSus. Registrer deg på:

www.prosus.uio.no